

NARUŠENIE SOCIÁLNYCH VÄZIEB AKO PRÍČINA DELIKVENCIE ADOLESCENTOV

Monika NIGUTOVÁ, Tatiana KIMÁKOVÁ, Petr KACHLÍK

Abstrakt: *Narušené sociálne väzby v adolescencii majú priamu súvislosť s delikvenciou mladistvých. Adolescencia je obdobie stabilizácie psychického a fyzického vývinu; hlavnou vývinovou úlohou je hľadanie a rozvoj vlastnej identity. Dôležitú rolu tu zohráva rodinné prostredie, ktoré vo veľkej miere vplyva na ďalší život človeka. Príspevok sa venuje predovšetkým významu rodiny, rodinných vzťahov a rovesníckych kontaktov v živote jedinca a stručne opisuje sociálnu deviáciu. Cieľom práce bolo zistiť súvislosť delikvencie adolescentov s narušenými sociálnymi vzťahmi, najmä s pociťovaním nedostatku rodičovskej lásky a záujmu a zistiť hlavné motívy delikvencie adolescentov. Práca poukazuje na fakt, že na delikventné správanie adolescentov majú najväčší vplyv kamaráti a väčšina delikventov pozorovala rovnaké alebo podobné deviantné správanie v rodinnom prostredí.*

Kľúčové slová: *adolescenti, delikvencia, rodina, rovesníci, sociálne väzby*

Úvod

Adolescencia zahŕňa obdobie približne od 11. do 20. roku života, kedy dochádza k dôležitým fyzickým, psychickým a sociálnym zmenám. Tie prebiehajú do istej miery paralelne a sú vo vzájomnej interakcii. Nie sú však zásadné, nakoľko je premena osobnosti determinovaná radou ďalších činiteľov - sociálne, kultúrne, ekonomické ... (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Jedným z najvýznamnejších je rodinné prostredie, ktoré jedinca obklopuje od narodenia a v ktorom prežíva prakticky celý život. To, čo individuum počas svojho života v rodine nadobudne, má nenahraditeľný vplyv na jeho osobnosť, vzťahy a na každú oblasť jeho životnej dráhy. Prvými vychovávateľmi a identifikačnými vzormi pre deti sú rodičia. Predstavujú pre nich nenahraditeľný zdroj lásky a ich úlohou je zabezpečiť dieťaťu všestranný psychický a fyzický rozvoj, podporovať citový, morálny a intelektuálny vývin (Koteková et al., 1998). Medzi podstatné faktory sociálneho vývoja dieťaťa patrí vytvorenie trvalého citového puta medzi dieťaťom a blízkou osobou (rodičom), tzv. pripútanie, attachment. Vytvára sa už od narodenia a za normálnych okolností je rozvinuté vo veku 1,5 roka. Ide o určitý cyklický model, pozostávajúci zo štyroch fáz

(1. dieťa má potrebu, 2. dieťa prejaví potrebu, 3. rodič naplní potrebu, 4. dieťa cíti pohodlie). Čím častejšie sa cyklus opakuje, tým viac sa pripútanie posilňuje. Dieťa, ktoré si toto puto vytvorí, dokáže neskôr vytvárať bezpečné a stabilné vzťahy a budovať dôveru k iným ľuďom (Children Welfare League of America, 2003). Hewstone, Stroebe (2006) a iní potvrdzujú, že kvalita vzťahov v rodine určuje aj kvalitu ostatných vzťahov jedinca. Tieto väzby zaisťujú deťom i dospelým primárny pocit bezpečia, vďaka čomu dokáže jedinec lepšie čeliť hrozbám a neistotám vonkajšieho prostredia. Pre dospievajúcich sú harmonické vzťahy v rodine základom bezpečia a sociálnej podpory. Hoci sa usilujú o autonómiu, ktorú demonštrujú rôznymi prejavmi vzdoru, rodina je pre nich často modelom pri riešení problémov (Ruiselová, 1997). Na druhej strane rodina, ktorá neplní základné požiadavky spoločnosti a nenapĺňa adekvátne svoje funkcie, negatívne ovplyvňuje vývin osobnosti detí. Záporný vzťah rodičov k dieťaťu v značnej miere frustruje jeho potrebu istoty, ochrany, porozumenia, starostlivosti, a pod. Dochádza tak u nich k citovej deprivácii, poruchám emotivity, sociability, sebavedomia, správania a pod. (Ďuricová, 2005). Blackburn a Raine sa domnievajú, že isté typy rodín alebo iných sociálnych skupín stimulujú asociálne správanie. Napr. rodičia s kriminálnym pozadím predstavujú zvýšené riziko výskytu podobného správania aj u svojich detí (Vágnerová, 2008). Na rozvoj nežiaduceho správania vplýva aj zanedbaná starostlivosť, ubližovanie zo strany rodičov, ale i celková disharmónia rodiny a posilňovanie negatívnych vzorcov správania. Niektorí autori však pochybujú o priamej súvislosti dysfunkčnej rodiny s kriminalitou, opierajúc sa o zistenia pevných rodinných väzieb u niektorých deviantov. Zastávajú názor, že istý druh funkčných rodín priamo podmieňuje kriminalitu svojich členov a na druhej strane väčšina osôb, ktoré prežili rodinnú krízu alebo pochádzali z dysfunkčnej rodiny, je nekriminogénna (Nevřala, 2005).

V adolescentnom období zohrávajú dôležitú úlohu aj súrodenecké a rovesnícke kontakty. Rovesnícka skupina poskytuje priestor pre nadobúdanie rôznych sociálnych kompetencií, je zdrojom určitých štandardov správania a má špecifickú úlohu pri budovaní pocitu vlastnej autonómie. Prostredníctvom vzťahov s rovesníkmi si adolescent objasňuje vzťah k sebe samému. Spôsob, ako hodnotí jedinec seba, závisí do značnej miery od toho, či je akceptovaný svojou skupinou. Vzťahy a vzájomné interakcie v rámci skupiny majú vplyv na rozhodovanie jedincov v každodenných situáciách, umožňujú preberanie nových rolí, napodobňovanie, modelovanie a poskytujú tiež spätnú väzbu. Je to časté napr. u adolescentov s nízkym sebavedomím, ktorých rodičia nie sú žiaducim modelom správania. (Macek, 2003).

Správanie, ktoré porušuje akúkoľvek sociálnu normu, nielen právnu, nábožen-skú či morálnu, sa označuje ako sociálna deviácia (Kráľová, 2006). Deviácia zahŕňa pojmy, ako kriminalita, zločinnosť, delikvencia, pričom posledný menovaný sa v našom prostredí spája hlavne s trestnou činnosťou mládeže. Rizikové faktory páchania deviantnych skutkov delíme do dvoch hlavných kategórií: *subjektívne* (psychické, fyzické vlastnosti osoby) a *objektívne faktory* (rodina, škola, spoločnosť,...) (Sejčová, 2006). Na základe preferencie niektorého či niektorých rizikových činiteľov sú sformulované rôzne teórie deviantného správania. Rozlišujeme dve základné skupiny teórií- *tradičné teórie sociálnej deviácie* (napr. psychologické a psychogenetické teórie, sociologické teórie, mnohofaktorové teórie,...) a *teórie vychádzajúce zo zmeny paradigmy* (napr. teórie labeling approach, teórie sociálnej kontroly a prevencie,...) (Ondrejkovič, 2001).

Hoci žiadna teória nevystihuje príčiny kriminality v plnom rozsahu, mnohé kriminologické, psychologické a iné prístupy dávajú do popredia teórie sociálnej kontroly a tiež multifaktoriálnu podmienenosť kriminality. Podľa tejto teórie je deviantné správanie výsledkom pôsobenia viacerých - vnútorných i vonkajších vplyvov (vrodené dispozície, situačné faktory a vplyvy prostredia). Prostredím sa myslí najmä rodina, škola a rovesníci (Vágnerová, 2008).

Cieľom práce bolo zistiť súvislosť delikvencie adolescentov s narušenými sociálnymi vzťahmi, najmä s pociťovaním nedostatku rodičovskej lásky a pozornosti a zistiť hlavné motívy delikvencie adolescentov.

Materiál a metódy

Prieskum bol zameraný na chovancov reedukačných centier patriacich do neskoršej adolescencie, t. j. na 15-18 ročnú mládež. Avšak vzhľadom k tomu, že hranica medzi skorou a neskoršou adolescenciou nie je striktne daná, resp. odborníci pripúšťajú určitú individuálnu variabilitu, akceptovali sme aj dotazníky vyplnené 14ročnými respondentmi. Dotazník bol administrovaný 56 respondentom, návratnosť bola 52 dotazníkov. Pre neúplnosť údajov sme do vyhodnocovania nezaradili 3 dotazníky. Našu prieskumnú vzorku tak tvorilo 49 respondentov, z toho:

- a) 16 chovancov z Reedukačného centra Horný Bankov
- b) 16 chovancov z Reedukačného centra Sološnica
- c) 17 chovancov z Reedukačného centra Tornaľa

Účastníci nášho prieskumu tvorili takmer homogénnu vzorku z hľadiska pohlavia- 46 chlapcov a 3 dievčatá. Tento fakt je výsledkom dostupnosti vzorky, keďže klienti cieľových zariadení sú prevažne mužského pohlavia. Vo veku 14-15 rokov bolo zastúpených 22 respondentov, vo veku 16-18 je 19 respondentov, ôsmi odpovedajúci svoj vek neuviedli.

Výber vzorky bol náhodný aj cielený. Reedukačné centrum Horný Bankov bol pre náš prieskum zvolený z dôvodu blízkosti k nášmu bydlisku, ostatné centrá sme zaradili do prieskumu na základe náhodného výberu. Dotazníky do RC Horný Bankov boli doručené osobne, do ďalších dvoch centier boli zaslané poštou.

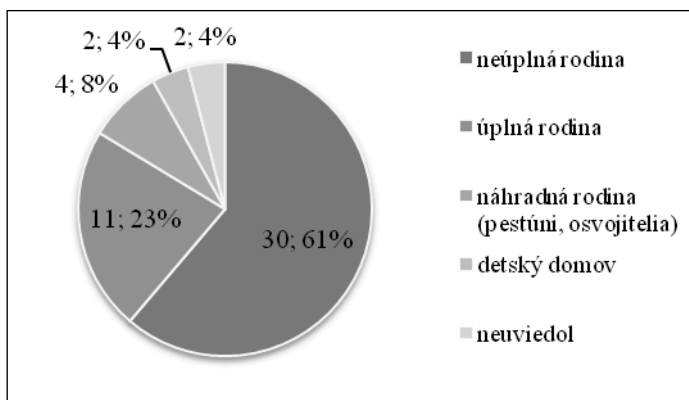
Metódou získavania dát bol vlastný dotazník, pozostávajúci z 37 otázok, z toho 22 bolo polouzavretých a 15 uzavretých. Otázky boli postavené hlavne v rovine subjektívnych pocitov, názorov respondentov o vzťahu a správaní (náhradných) rodičov k nim, o motívoch delikvencie, o vzťahoch s kamarátmi a o postojoch k sebe samému.

Výsledky

Vzhľadom k obmedzenému rozsahu príspevku uverejňujeme len najdôležitejšie výsledky prieskumu.

V rámci výskumného problému sme si stanovili štyri hypotézy. V **prvej hypotéze** sme predpokladali, že aspoň 70 % adolescentov pociťuje nedostatok rodičovskej

lásky a pozornosti. Potvrdiť túto domnienku mali odpovede na otázky súvisiace s rodinným prostredím a s prístupom, správaním a vzťahom (náhradných) rodičov k ich deťom. Informácie o rodinnom usporiadaní respondentov sú zaznamenané v grafe č. 1. Vidíme, že najviac adolescentov pochádza z neúplnej rodiny, t.j. z rodiny, ktorú tvorí jeden rodič a iný príbuzný alebo len iní príbuzní. Ak by sme zaradili do kategórie neúplná rodina aj adolescentov vyrastajúcich v náhradnej rodine, resp. v detskom domove, zistíme, že ich podiel z celkového počtu je až 73 %. S oboma rodičmi vyrastá len 23 % respondentov.

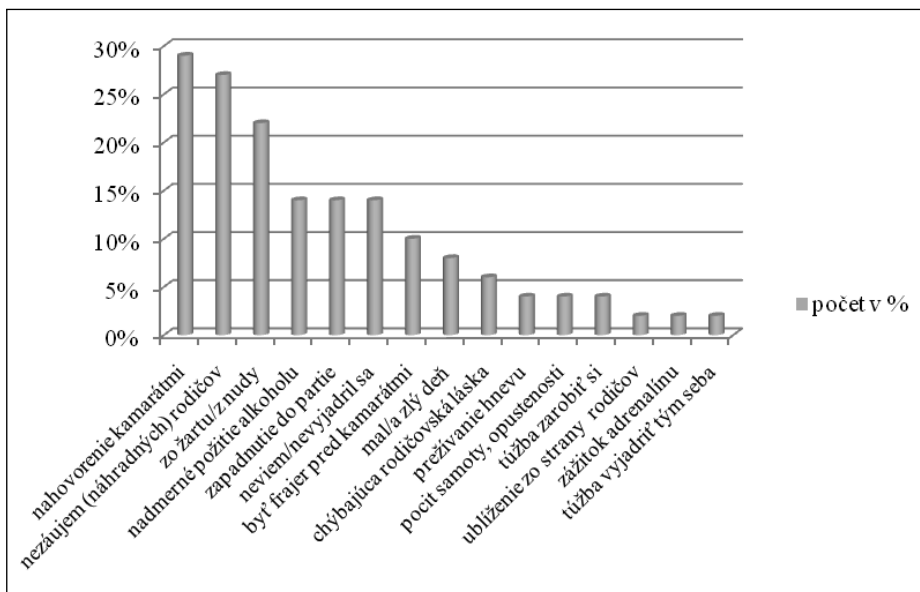

Graf č. 1 Rodinné usporiadanie

Poukázat na nedostatočnú rodičovskú náklonnosť mali aj odpovede na otázku, čo adolescentom spomedzi prejavov rodičovskej priazne najviac chýbalo. Lásku samotnú označilo len 10 % respondentov, no z nášho pohľadu možno medzi prejavy lásky zahrnúť takisto dôveru, objatie, oporu, pochvalu a pochopenie. V takom prípade je absencia lásky prítomná u 81 % respondentov. Podobne je to so záujmom (náhradných) rodičov o svoje deti. Zvlášť nedostatok záujmu označilo len 16 % adolescentov, avšak zahrnúť rozhovory, spoločne strávené chvíle, výlety a čítanie rozprávok, zvýši sa konečný počet respondentov na 72 %. Na druhej strane až 74 % respondentov malo pocit, že (náhradným) rodičom na nich záleží. Pocit, že ich (náhradní) rodičia majú radi, mala takmer polovica (49 %) adolescentov a pocit, že nie sú milovaní svojimi (náhradnými) rodičmi, malo len 12 % respondentov (39 % respondentov sa nevedelo vyjadriť). Túžbu byť viac milovaný vyjadrilo len 18 % respondentov, viac rodičovskej starostlivosti by si prialo 20 % adolescentov. O tom, že naši respondenti nevnímali nedostatočnú pozornosť zo strany rodičov, svedčí fakt, že viac sa im na (náhradných) rodičoch nepáčilo to, že sa hádali a boli zlostní (88 %) ako to, že ich zanedbávali, nepodporovali ich talenty, záľuby a boli ľahostajní k ich školským výkonom (16 %). Vidíme teda, že zistené skutočnosti sú nejednoznačné. Zatiaľ čo z objektívneho hľadiska by sme mohli konštatovať nedostatok rodičovskej pozornosti a lásky, subjektívne výpovede svedčia skôr o opaku. Preto vychádzajúc z toho, že náš predpoklad sa týkal práve subjektívnej stránky, považujeme túto hypotézu skôr za **nepotvrdenú**.

V **druhej hypotéze** sme predpokladali, že u minimálne 60 % adolescentov bol hlavným motívom deviantného správania nedostatok rodičovskej lásky a pozornosti. Pri

jej overovaní sme sa zamerali hlavne na výpovede o tom, čo ich viedlo k deliktom, ale hľadali sme i súvis konania s absenciou lásky (náhradných) rodičov či nežiaduce rodičovské správanie voči nim. Pre zaujímavosť uvedieme najskôr početnosť deviantného konania respondentov. Najviac zastúpení sú recidivisti, ktorí sa dopustili takéhoto konania trikrát a viac (57%), nasledujú mladiství s dvojnásobným previnením sa voči normám (16%), 14 % adolescentov tvrdilo, že sa dopustilo „len“ záškoláctva, a nie iného deliktu a 10 % opýtaných konalo deviantne raz, jeden sa nevyjadril. Ďalej máme v grafickej podobe znázornený prehľad motívov delikventného konania adolescentov (graf č. 2).

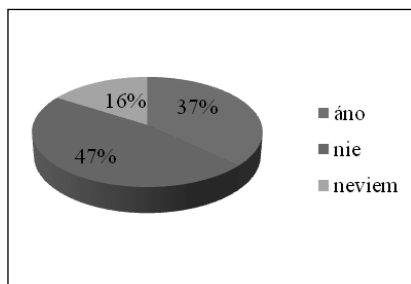
Graf č. 2 Dôvody delikventného konania

Ako vidíme, najčastejším dôvodom deliktu bol fakt, že ich na takéto konanie nahovorili kamaráti (29 %). a hneď za tým nasledoval nezáujem zo strany (náhradných) rodičov (27 %). Prihliadnuc na všetky získané výpovede však zistíme, že vplyv kamarátov sa prejavil aj v iných súvislostiach, a síce v podobe snahy zapadnúť do partie (14 %) či túžby byť frajerom pred kamarátmi (10 %). Zrátajúc všetky tieto motívy zistíme, že kamaráti sa pod delikventné správanie adolescentov podpísali v 53 % prípadov. Takisto vplyv rodičov sme zaznamenali nielen pri položke nezáujem rodičov, ale ďalšími dôvodmi boli chýbajúca rodičovská láska (6 %) a ublíženie zo strany rodičov (2 %). Nepriamo nám na nedostatok rodičovskej náklonnosti poukazuje aj konanie z dôvodu pocitu opustenosti a samoty (4 %). Spolu tak tieto výsledky predstavujú 39 % prípadov konania z dôvodu nedostatku rodičovskej lásky a pozornosti. Motívy konania sme sa snažili vyvodit' aj z odpovedí na otázku, či ušli niekedy z domu, a najmä čo ich k tomu viedlo. Táto položka však nepreukázala významné zistenia. K úteku sa priznalo 47 % mladistvých, z toho dôvod uviedlo len 18 %. Traja ušli kvôli hádke s rodičmi, takisto traja odišli z domu kvôli túžbe byť s kamarátmi alebo si užiť, dvaja ako dôvod úteku

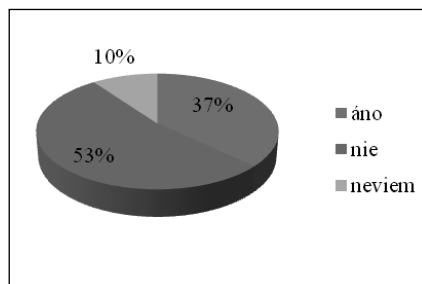
uviedli bitku so súrodencom, resp. šikanovanie nevlastnou mamou a jeden sa necítil doma dobre. Pre zaujímavosť spomenieme aj fakt, že 22 % adolescentov považovalo svoje konanie za dobré. Dôvodom vnímania deliktu ako dobrého bolo najmä to, že také správanie videli aj u svojich kamarátov. To poukazuje tiež na vyššie uvedené zistenie, že kamaráti sú podstatným elementom delikventného správania sa adolescentov.

Sumarizujúc získané výsledky konštatujeme, že táto hypotéza sa **nepotvrdila**, nakoľko absenciu rodičovskej priazne ako dôvod delikventného konania uviedlo menej ako 60 % mladistvých. Ako najvýraznejší motív sa ukázal vplyv kamarátov v rôznych formách. Na druhej strane, ako sa ukázalo pri prvej hypotéze, väčšina adolescentov pociťovala nedostatok rodičovskej lásky a pozornosti a tiež pochádzala z neúplnej rodiny, čo môže byť, odhliadnuc od subjektívnych názorov adolescentov, priamym či nepriamym faktorom delikventného konania.

V tretej hypotéze sme predpokladali, že minimálne 50 % mladistvých, ktorí sa dopustili delikventného konania, videlo rovnaké alebo podobné správanie u svojich (náhradných) rodičov. Graf č. 3 nám ukazuje, že 37 % (náhradných) rodičov spáchalo rovnaký deviantný skutok ako ich dieťa a 47 % sa takéhoto konania nedopustilo. Podľa grafu č. 4 je takisto viac (náhradných) rodičov, ktorí sa rovnakého deviantného skutku nedopustili (53 %), ako tých, čo to urobili (37 %).

Graf č. 3 Rovnaký deviantný čin

Graf č. 4 Podobný deviantný čin

Keďže náš predpoklad počítá s oboma variantmi deviácie súčasne, výsledný súčet predstavuje 74 % (náhradných) rodičov, ktorí sa podľa vyjadrení mladistvých dopustili rovnakého alebo podobného deviantného činu. Našu hypotézu tak považujeme v tomto prípade za **potvrdenú**.

Hypotéza č. 4 predpokladala, že aspoň 50 % delikventných adolescentov má nižšiu sebadôveru a cíti sa neakceptovaných okolím. Zistiť tieto skutočnosti sme chceli otázkami o hodnote vlastnej osobnosti, o pociťovaní samoty, o vlastných schopnostiach, či o správaní druhých voči svojej osobe. Viac ako polovica respondentov (55 %) si nemyslí, že má menšiu hodnotu ako iní ľudia, menejcenne sa cíti 41 % opýtaných. Dôvody vnímania seba ako menejcennej osoby videli najmä vo svojom umiestnení do reedukačného centra. Vo vlastný úspech v živote verí až 86 % mladistvých. Predmetom nášho záujmu bola aj otázka, či vedia uviesť oblasti, v ktorých sú dobrí. Až na jedného respondenta každý uviedol niečo, v čom je dobrý. Dominovalo nadanie na pohybové aktivity a schopnosť poradiť a pomôcť iným v prípade potreby (39 %) a plnenie si povinností a dodržanie sľubu (37 %). Jedným zo znakov zdravej sebadôvery je aj stanovenie

si určitých životných cieľov. Prehľad ambícií našich respondentov ponúka tabuľka č.1.

Tabuľka č. 1 Životné ambície adolescentov

Ambície do budúcnosti	Počet respondentov	Počet v %
dokončenie školy	29	59 %
vôľa byť lepší ako doteraz	27	55 %
založenie rodiny	25	51 %
zamestnanie sa	23	47 %
vôľa postarať sa sám o seba	19	39 %
návrat k (náhradným) rodičom	16	33 %
ospravedlnenie sa niekomu	14	29 %
venovať sa športu	3	6 %
nevyjadril sa/neviem	3	6 %

Mladiství majú mnoho pozoruhodných plánov. Dominuje vôľa dokončiť si školu (59 %) a byť lepší ako doteraz (55 %). Sebadôvera však nie je len vecou individuálneho postoja či zmýšľania. Môže ju ovplyvniť i fakt, či sa jedinec cíti byť niekým akceptovaný a milovaný. Zistili sme, že 43 % adolescentov počúvalo od (náhradných) rodičov často, že sú pre nich dôležití, 31 % to počulo niekedy. Pocit, že (náhradným) rodičom na nich v detstve záležalo malo, ako už vieme, 74 % mladistvých. Napokon sme chceli zistiť mienku respondentov o ich prijatí a spätnej väzbe z radov kamarátov. Dozvedeli sme sa, že 55 % adolescentov má v centre štyroch alebo viacerých kamarátov, dvoch až troch kamarátov má 20 %, žiadneho kamaráta nemá 10 % adolescentov. Mimo RC má dobrých priateľov až 88 % respondentov, traja nemajú údajne žiadnych kamarátov. Najčastejšou spoločnou aktivitou je počúvanie hudby a sledovanie televízie (57 %). Až 82 % adolescentov sa cíti prijímaných a podporovaných svojimi kamarátmi. Na druhej strane len traja respondenti nepocitujú priateľský vzťah zo strany kamarátov. Čo sa týka zisťovania negatívnych prejavov správania, najviac adolescentov uviedlo, že takéto správanie nezažívajú, lebo ich kamaráti majú radi (35 %). Poslednou zisťovanou skutočnosťou bol pocit samoty a opustenosti. Až 53 % adolescentov pociťuje samotu a opustenosť niekedy a 27 % mladistvých sa tak cíti často. Približne tretina nevedela uviesť príčinu tohto pocitu (33 %). Najviac zastúpeným dôvodom bolo chýbanie rodičov (24 %). Vychádzajúc z uvedených zistení konštatujeme, že hypotéza sa **nepotvrdila**, nakoľko sa ukázalo, že viac ako polovica mladistvých nepovažuje svoju osobu za menejcennú, výrazná väčšina verí vo vlastný úspech v živote a aspoň niekedy im rodičia/náhradní rodičia dali pocítiť, že sú pre nich dôležití. Taktiež väčšina adolescentov mala značné kamarátske väzby a podporu. K potvrdeniu hypotézy by mohlo viesť zistenie o pociťovaní samoty a opustenosti u viac ako polovice respondentov. Túto skutočnosť však považujeme za pochopiteľnú, keďže najčastejšie uvádzaným dôvodom týchto pocitov bolo chýbanie rodičov. Nakoľko ide o prirodzenú reakciu človeka, ktorý je odlúčený od svojich blízkych, nepovažujeme toto zistenie za smerodajné.

Záver

Na základe uskutočneného prieskumu sme dospeli k niekoľkým zaujímavým zisteniam, z ktorých najdôležitejšie sú tieto: Správanie adolescentov je vo veľkej miere

ovplyvňované dvomi prvkami. Jednak konaním ich kamarátov, ktorí vystupujú ako priame či nepriame indikátory delikventného správania mladistvých (nahovorenie na delikt/vzor delikventného správania, snaha zapadnúť do partie,...). Pre adolescentov je veľmi dôležité byť akceptovaný a byť súčasťou rovesníckej partie, a pre dosiahnutie tohto cieľa sú ochotní uchýliť sa aj k deviantnému konaniu. Druhým dôležitým faktorom je, že väčšina delikventov mala vzor deviantného správania aj vo svojich rodičoch/náhradných rodičoch. Ukázalo sa, že podstatným faktorom delikvencie, čo sa týka rodinného systému, je správanie rodičov/náhradných rodičov, ktoré adolescenti bežne doma vidia. Vnímajú ho ako prirodzené, správne, a preto ho aj sami napodobňujú. Práve problematika osobných vzorov sa tak zdá byť kľúčovou pri minimalizovaní delikventnej činnosti mladistvých.

Literatúra

- BLACKBURN, R. The psychology of criminal conduct a RAINÉ, A. The psychopathology of crime. in VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. 4. vyd. ISBN 978-80-7367-414-4.
- CHILDREN WELFARE LEAGUE OF AMERICA. *Parent Resources for Information, Development, and Education- PRIDE*, 2003.
- ĎURICOVÁ, L. Spôsob výchovy v rodine a formovanie osobnosti dieťaťa. In ŠATÁNEK, J.(ed.) *Rodinné prostredie ako faktor socializácie a personalizácie osobnosti dieťaťa*. Zborník čiastkových výstupov z riešenia vedeckovýskumnej úlohy VEGA 1/0244/03. Banská Bystrica: UMB FHV, 2005, s. 9-14.
- HEWSTONE, M.; STROEBE, W. *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5.
- KOTEKOVÁ, R. et al. *Psychológia rodiny*. Košice: PeGas, 1998. ISBN 80-967901-0-2
- KRÁLOVÁ, Ľ. *Výbrané kapitoly zo sociológie*. Košice: UPJŠ v Košiciach, 2006. 2. vyd. ISBN 80-7097-616-0.
- LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. 2. vyd. ISBN 8024712849
- MACEK, P. *Adolescence*. Portál: Praha, 2003, 2.vyd. ISBN 80-7178-747-7
- NEVŘALA, J. Sociální práce s dalšími marginalizovanými skupinami. In PAULÍK, K. et al. *Uplatnění věd o člověku v sociální práci*. Ostrava: Ostravská univerzita, FF, 2005. ISBN 80-7042-690-X
- ONDREJKOVIČ, P. et al. *Sociálna patológia*. Bratislava: VEDA, 2001. 2. vyd. ISBN 80-224-0685-6
- RUISELOVÁ, Z. Biologické a sociálne vplyvy a výskyt problémov adjustácie u adolescentov. In RUISELOVÁ, Z. *Bariéry kognitívnej a sociálnej adjustácie u adolescentov*. Bratislava: ÚEPs SAV. 1997. ISBN 80-88910-00-5
- SEJČOVÁ, E. Osobnostná charakteristika delikventnej mládeže v SR. In *Kriminalistika*. roč. XXXV, 2002, č.4., s. 293-303
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. 4. vyd. ISBN 978-80-7367-414-4

DISRUPTION OF SOCIAL BONDS AS A CAUSE OF DELINQUENCY OF ADOLESCENTS

Abstract: Disrupted social bonds in adolescence have direct connection with the delinquency of young people. Adolescence is a period of stabilization of mental and physical development; the main developmental task is to find and develop their own identity. Family environment plays an important role and has a big influence on further personal life. The work deals with the importance of family, family relationships and peer contacts in particular and describes social deviation briefly. The objective of the work was to find out the connection between the delinquency of adolescents and disrupted social bonds, specially feeling of the absence of parental love and attention and to find out the main motives for the delinquency of adolescents. The work pointed out the friends as the most important factor of delinquency of adolescents and finally pointed out the fact the most of adolescents saw the same or similar deliquent behaviour in the family.

Key words: adolescents, delinquency, family, peers, social bonds